

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การวิจัยเรื่อง "การศึกษการใช้หนังสือพิมพ์ วารสาร และนิตยสารประกอบการสอนภาษาไทยในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตการศึกษา 9" ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหนังสือพิมพ์ วารสารและนิตยสาร การสอนหลักสูตร การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยจัดลำดับ หัวข้อในการนำเสนอ ดังต่อไปนี้

2.1 เอกสารและบทความที่เกี่ยวข้องกับหนังสือพิมพ์

- 2.1.1 ความหมายของหนังสือพิมพ์
- 2.1.2 วัตถุประสงค์ของหนังสือพิมพ์
- 2.1.3 ประเภทของหนังสือพิมพ์
- 2.1.4 เนื้อหาของหนังสือพิมพ์
- 2.1.5 อิทธิพลของหนังสือพิมพ์ต่อสังคม
- 2.1.6 ความสำคัญของหนังสือพิมพ์ต่อการศึกษา

2.2 เอกสารและบทความที่เกี่ยวข้องกับ วารสารและนิตยสาร

- 2.2.1 ความหมายของวารสารและนิตยสาร
- 2.2.2 วัตถุประสงค์ของวารสารและนิตยสาร
- 2.2.3 ประเภทของวารสารและนิตยสาร
- 2.2.4 หลักการพิจารณาวารสารและนิตยสาร
- 2.2.5 ความสำคัญของวารสาร และนิตยสารต่อการศึกษา

2.3 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสอน หลักสูตร และกิจกรรมเสริมหลักสูตรภาษาไทย

- 2.3.1 ความหมายของการสอน
- 2.3.2 องค์ประกอบของการสอน
- 2.3.3 หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นวิชาภาษาไทย
- 2.3.4 หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายวิชาภาษาไทย
- 2.3.5 กระบวนการเรียนการสอน
- 2.3.6 ความหมายของกิจกรรมเสริมหลักสูตรภาษาไทย
- 2.3.7 ประเภทของกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาภาษาไทย
- 2.3.8 การใช้หนังสือพิมพ์ วารสารและนิตยสารประกอบการสอนภาษาไทย

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- 2.4.1 งานวิจัยในประเทศ
- 2.4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

2.1 เอกสารและบทความที่เกี่ยวข้องกับหนังสือพิมพ์

2.1.1 ความหมายของหนังสือพิมพ์

หนังสือพิมพ์ (Newspaper) มีผู้ให้คำจำกัดความของคำว่าหนังสือพิมพ์ไว้ต่าง ๆ กัน ดังนี้

ธาดาศักดิ์ วชิรปรีชาพงศ์ (2528) ได้ให้ความหมายของหนังสือพิมพ์ว่า "หนังสือพิมพ์ หมายถึง สิ่งพิมพ์ที่เสนอข่าว เหตุการณ์ ความเคลื่อนไหว ๆ ทั้งภายในประเทศ และภายนอกประเทศมีลักษณะเป็นกระดาษขนาดใหญ่จำนวนหลายแผ่นพับได้ส่วนมากจะออกเป็นรายวัน เพื่อเสนอข่าวสด ให้ผู้อ่านได้รับความรู้ทันต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเสมอ "

มาลี บุญศิริพันธ์ (2529) ได้กล่าวถึงความหมายของหนังสือพิมพ์ว่า "หนังสือพิมพ์ คือ แหล่งรวบรวมข่าวสารความบันเทิงบนกระดาษราคาถูก ซึ่งอาจพิมพ์เป็นรายวัน รายสัปดาห์ หรือรายเดือน หนังสือพิมพ์จะลำเลียงไปทันที่ที่ฉบับใหม่ปรากฏออกมาแทนที่ ดังคำกล่าวที่ว่า ไม่มีอะไรจะลำเลียงเท่ากับหนังสือพิมพ์ฉบับเมื่อวานนี้อีกแล้ว"

ถาวร บุญวัฒน์ (2537) กล่าวถึงหนังสือพิมพ์ตามภาพลักษณ์ในยุคนั้นว่า "หนังสือพิมพ์คือเครื่องมือสื่อสารระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ เพื่อความรู้ ความเข้าใจและสารประโยชน์ของมนุษย์ "

Good (1973) ได้ให้ความหมายของหนังสือพิมพ์ไว้ว่า หนังสือพิมพ์ หมายถึง สิ่งพิมพ์ ที่ออกตามวาระ มีกำหนดติดต่อกันไปเป็นลำดับ มีลักษณะเป็นกระดาษใหญ่จำนวนหลายแผ่น พับได้ เพื่อเสนอข่าวสารและสิ่งที่น่าสนใจทั่วไป ตามปกติออกเป็นรายวัน หรือรายสัปดาห์ ถ้าเพื่อการศึกษาจะออกเป็นรายปักษ์หรือรายเดือน

ตามความหมายของหนังสือพิมพ์ดังกล่าวมานี้ สรุปได้ว่า หนังสือพิมพ์คือสิ่งพิมพ์ที่รวบรวมข่าวสาร ความบันเทิง โฆษณา คอลัมน์ต่าง ๆ เวทีแสดงความคิดเห็นนำเสนอข่าว ทั้งข่าวในประเทศและข่าวนอกประเทศ เป็นข่าวสด และสิ่งที่น่าสนใจทั่วไปมีกำหนดออกเป็นรายวัน รายสัปดาห์ รายปักษ์ และรายเดือน

2.1.2 วัตถุประสงค์ของหนังสือพิมพ์

วัตถุประสงค์ของหนังสือพิมพ์ โดยส่วนรวมแล้วมุ่งเสนอข่าวสารแก่ผู้อ่าน พร้อมความบันเทิงไปพร้อม ๆ กัน ในขณะที่อ่านข่าว ได้มีผู้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของหนังสือพิมพ์ไว้ดังนี้

วัลลภ สวัสดิวัตลก (2527) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของหนังสือพิมพ์สรุปได้ว่า เพื่อแจ้งข่าว เพื่อเป็นสื่อกลางระหว่างประชาชนกับรัฐบาลและประชาชนกับประชาชน ตลอดจนแนะนำ และให้การศึกษาแก่ประชาชนให้ทราบสิ่งที่ควรทราบ เพื่อความบันเทิงไปพร้อมๆกับการอ่านข่าว

มาลี บุญศิริพันธ์ (2529) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของหนังสือพิมพ์โดยสรุปว่า มุ่งเสนอข่าวสารคือสิ่งพิมพ์เป็นส่วนใหญ่ รายงานข่าวสารบ้านเมือง วิทยาการสมัยใหม่และกระตุ้นความคิดในเรื่องเสรีภาพแก่คนไทย

ถาวร บุญวัฒน์ (2537) กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของหนังสือพิมพ์โดยสรุปไว้ว่า

1. ให้ความรู้ด้านข่าวสารและความคิดเห็น
2. พัฒนาชีวิตและความเป็นอยู่
3. สื่อสารถึงกัน
4. ให้ความบันเทิง ความสบายคลายเครียด

จากแนวคิดดังกล่าวมานี้ สรุปได้ว่า วัตถุประสงค์ของหนังสือพิมพ์ คือ แจ้งข่าวสาร เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เพื่อความเข้าใจเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างถูกต้อง แนะนำเรื่องที่ประชาชนควรทราบ และเพื่อความบันเทิงเพลิดเพลินไปกับการอ่านข่าว

2.1.3 ประเภทของหนังสือพิมพ์

การนำเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์แก่ประชาชนนั้น อาจนำเสนอข่าวที่ แตกต่างกันไป จึงยึดลักษณะในการเสนอข่าวเป็นแนวสำหรับพิจารณาจัดแบ่งประเภทของ

หนังสือพิมพ์ไว้ ดังนี้

มาลี บุญศิริพันธ์ (2529) ได้แบ่งหนังสือพิมพ์ออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. ประเภทเพ่งปริมาณ (Popular newspaper) คือ หนังสือพิมพ์ที่ให้ความสำคัญต่อข่าวประเภทเร้าอารมณ์ตื่นเต้น (sensational) เช่น ข่าวอุบัติเหตุ ข่าวอาชญากรรมข่าวบันเทิงเบา ๆ (soft news) เหมาะสำหรับผู้อ่านระดับทั่ว ๆ ไป สามารถเข้าใจได้ในทันทีไม่จำเป็นต้องนำไปคิดต่อให้นักสมอง คุณลักษณะประเภทนี้มักจะเสนอข่าวรวดเร็วทันที่ทันใด ลักษณะการจัดหน้าหนึ่งก่อนข้างอุกฉาดพาดหัวตัวโต เน้นภาพประกอบเป็นส่วนหนึ่งของข่าวหนังสือพิมพ์ประเภทนี้จะมุ่งที่ปริมาณการจำหน่ายให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

2. ประเภทเพ่งคุณภาพ (Quality newspaper) คือ หนังสือพิมพ์ที่ให้ความสำคัญต่อข่าวประเภทมีผลกระทบต่อสังคม ลักษณะของเนื้อหาสาระค่อนข้างหนัก (Hardnews) เช่น ข่าวการเมือง ข่าวเศรษฐกิจ และข่าวต่างประเทศ หนังสือพิมพ์ประเภทนี้จะเน้นวิเคราะห์ สถานการณ์หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นประกอบในคอลัมน์หน้าในด้วย ผู้อ่านหนังสือพิมพ์ประเภทเพ่งคุณภาพค่อนข้างอยู่ในวงจำกัดเฉพาะกลุ่มบุคคลที่มีความสนใจในความเคลื่อนไหวของ ข่าวสารการเมืองมากกว่าประเภทปริมาณ ฉะนั้นยอดจำหน่ายจึงต่ำ ลักษณะการจัดหน้าหนึ่งมักเรียบง่ายเป็นระเบียบ ไม่หวือหวาเท่ากับหนังสือพิมพ์ประเภทเพ่งปริมาณ

ดร.ณี หิรัญรักษ์ (2530) ได้จำแนกหนังสือพิมพ์ออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. หนังสือพิมพ์ประเภทประชานิยม (Popular Newspaper)

หนังสือพิมพ์ประเภทนี้มุ่งให้ความสำคัญต่อข่าวสารประเภทเร้าอารมณ์ตื่นเต้นและข่าวเบา (Soft news) ข่าวดังกล่าวนี้ได้แก่ ข่าวอุตสาหกรรม ข่าวอุบัติเหตุ ไฟไหม้ข่าวในแวดวงสังคม เป็นต้น ซึ่งเป็นข่าวที่คนส่วนใหญ่ให้ความสนใจ เหมาะสำหรับผู้อ่านทุกระดับ การจัดหน้าของหนังสือพิมพ์ประเภทนี้จะเน้นในด้านการดึงดูดใจ และเร้าอารมณ์ผู้อ่านให้มากที่สุด จำนวนจำหน่ายหนังสือประเภทนี้ค่อนข้างสูง

2. หนังสือพิมพ์ประเภทเพ่งคุณภาพ (Quality Newspaper)

หนังสือพิมพ์ประเภทนี้มุ่งให้ความสำคัญต่อข่าวสารที่เน้นหนักทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และปัญหาในหลาย ๆ ด้าน ข่าวสารดังกล่าวมีลักษณะเป็นข่าวหนัก (Hard News) เหมาะสำหรับผู้อ่านที่สนใจและอยู่ในวงการ ผู้อ่านหนังสือพิมพ์ประเภทเพ่งคุณภาพมีจำนวนค่อนข้างจำกัดและน้อยกว่าผู้อ่านหนังสือพิมพ์ประเภทประชานิยม ดังนั้นจำนวนจำหน่ายจึงต่ำกว่าหนังสือพิมพ์ประเภทแรก

จากแนวคิดดังกล่าว จึงสรุปได้ว่า หนังสือพิมพ์มี 2 ประเภท คือหนังสือพิมพ์ที่มุ่งเสนอข่าวอาชญากรรม ข่าวอุบัติเหตุ ไฟไหม้ ข่าวสังคม เน้นความดึงดูดใจและเร้าอารมณ์ผู้อ่าน จำนวนจำหน่ายค่อนข้างสูง อีกประเภทหนึ่งมุ่งให้ความสำคัญต่อข่าวการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และปัญหาในหลาย ๆ ด้าน ลักษณะของข่าวเป็นข่าวหนัก จำนวนจำหน่ายต่ำกว่าหนังสือพิมพ์ประเภทแรก

2.1.4 เนื้อหาของหนังสือพิมพ์

เนื้อหาของหนังสือพิมพ์ นอกจากจะเสนอข่าวเป็นหลักแล้วยังประกอบด้วยสาระต่าง ๆ ที่นำเสนอต่อผู้อ่าน มีผู้กล่าวถึงเนื้อหาของหนังสือพิมพ์ไว้ดังนี้

ครุณี หิรัญรักษ์ (2530) กล่าวถึงเนื้อหาของหนังสือพิมพ์ โดยสรุปไว้ว่า การเสนอเนื้อหา มักจะมุ่งเน้นหนักในการเสนอข่าว มากกว่าการเสนอบทความ หรือสารคดีหรือ ความบันเทิง แต่ทั้งนี้ไม่ใช่หมายความว่าหนังสือจะมีให้มีความสำคัญในด้านบทความแต่หากคำนึงถึงเป็นอันดับรองจากการเสนอข่าวสาร

สุกัญญา ตีระวนิช (2532) กล่าวถึงเนื้อหาหนังสือพิมพ์ไว้ 3 ประการสรุปได้ดังนี้

1. ข่าวในหนังสือพิมพ์เป็นข่าวสด ข่าว บทบรรณาธิการ บทความเป็นเนื้อหาหลักของหนังสือพิมพ์
2. บทความในหนังสือพิมพ์สั้น เรื่องที่ลงพิมพ์ในหนังสือพิมพ์มักเรียกกันว่า บทความ (article)
3. เรื่องที่ลงพิมพ์ประจำในหนังสือพิมพ์เรียกว่า คอลัมน์ แบ่งออกเป็นคอลัมน์วิจารณ์ข่าวบ้านการเมือง คอลัมน์ข่าวสังคม คอลัมน์บันเทิง คอลัมน์สาระความรู้ คอลัมน์สตรี คอลัมน์กีฬา เป็นต้น คอลัมน์ในหนังสือพิมพ์มักมีเนื้อหาสั้น เน้นตัวผู้เขียนเป็นสำคัญ ผู้เขียนส่วนใหญ่ จะใช้นามแฝงทั้งสิ้น

ถาวร บุญวัฒน์ (2537) ได้กล่าวถึงเนื้อหาของหนังสือพิมพ์ไว้โดยสรุปว่า เนื้อหาของหนังสือพิมพ์จะมีจุดเน้นเหมือนกันเป็นส่วนใหญ่จึงมีข่าวสารและข้อความคิดเห็นทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วิชาการ กีฬา และศิลปวัฒนธรรม

จากที่มีผู้กล่าวถึงเนื้อหาของหนังสือพิมพ์ดังกล่าวนี้ จึงสรุปได้ว่าเนื้อหาของหนังสือพิมพ์คือ เสนอข่าวเป็นหลัก นอกจากนั้นก็จะมีเนื้อหาสาระต่าง ๆ เช่นการเสนอบทความ สารคดี บันเทิง เรื่องที่ลงพิมพ์ประจำเรียกว่าคอลัมน์ โดยผู้เขียนส่วนใหญ่จะใช้นามแฝง

2.1.5 อิทธิพลของหนังสือพิมพ์ต่อสังคม

ในยุคข่าวสารก้าวไกลอย่างรวดเร็ว หนังสือพิมพ์เป็นสื่อมวลชนชนิดหนึ่งที่มีอิทธิพล ต่อสังคมในยุคปัจจุบันนี้มาก มีผู้กล่าวถึงอิทธิพลของหนังสือพิมพ์ต่อสังคมไว้ดังนี้

ชำนาญ รอดเหตุภัย (2522) ได้กล่าวถึงอิทธิพลของหนังสือพิมพ์ต่อสังคมว่า

1. อิทธิพลทางด้านสติปัญญา ทำให้สติปัญญาของประชาชนเฉียบแหลม แดกฉานกว้างขวางมากยิ่งขึ้น และเป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิต
2. อิทธิพลทางด้านค่านิยมและทัศนคติ น้อมนำความรู้สึกลึกซึ้งนึกคิดของประชาชน ได้โดยง่าย เป็นสื่อมวลชนที่ชักจูงให้หันเหความคิดไปในทางไหนก็ได้ จะทำให้คนชอบหรือเกลียด ทำให้เกิดความร่วมมือหรือต่อต้านก็ได้ ในทางการเมืองจึงให้ความสำคัญต่อสื่อมวลชนอย่างยิ่ง
3. อิทธิพลทางด้านอารมณ์ สามารถผ่อนคลายจิตใจให้เพลิดเพลินสนุกสนานมีสุขภาพจิตที่ดีขึ้นได้ ในขณะที่เดียวกันก็ทำให้คนบ้าคลั่ง
4. อิทธิพลทางด้านคุณธรรม สามารถยกจิตใจคนให้สูงขึ้น ในขณะที่เดียวกัน ถ้าปราศจากความรับผิดชอบต่อสังคมก็อาจลุดซักพาให้ศีลธรรมเสื่อมได้โดยง่าย
5. อิทธิพลทางด้านพฤติกรรม เด็กจะมีพฤติกรรมเลียนแบบพฤติกรรมที่ปรากฏใน หนังสือพิมพ์ พฤติกรรมที่เลียนแบบจะก่อให้เกิดอันตรายแก่เด็ก ถ้าการเลียนแบบออกมา ในแง่ลบ
6. อิทธิพลทางการใช้ภาษา มีอิทธิพลทางการใช้ภาษาเป็นอย่างมาก เช่น ภาษาสแลงเด็ก ๆ จะจดจำและนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน ภาษาเขียน ที่ปรากฏในสิ่งพิมพ์ จะเป็นแบบอย่างให้ผู้อ่านพลอยใช้ตามไปด้วย โดยเฉพาะนักเรียนนักศึกษาซึ่งยังไม่มีทักษะ การใช้ภาษา

จากข้อความที่กล่าวนี้ สรุปได้ว่า หนังสือพิมพ์มีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดของคนเป็น อย่างยิ่ง ความรู้สึกนึกคิดของประชาชนที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ส่วนหนึ่งมาจากการนำเสนอของ หนังสือพิมพ์ ทำให้ผู้อ่านคล้อยตามหรือเรียกว่า เป็นไปตามกระแสความรู้สึกนึกคิดจะดีไม่ ดีอย่างไร ย่อมขึ้นอยู่กับการควบคุมคุณภาพของหนังสือพิมพ์

2.1.6 ความสำคัญของหนังสือพิมพ์ต่อการศึกษา

หนังสือพิมพ์มีความสำคัญในการให้ข่าวสารความรู้ความคิด และปลูกฝังค่านิยม ปลูกฝังนิสัยให้เป็นคนรักการอ่าน มีความกระตือรือร้นที่จะค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ ช่วยให้ผู้อ่านมีความคิดและวิจารณ์เนื้อหาและเรื่องราวต่าง ๆ ได้ ตลอดจนได้ฝึกทักษะการอ่าน การย่อความ ศึกษาแบบอย่างการเขียน สามารถใช้นำเข้าสู่บทเรียน เพื่อประกอบเนื้อหา บาง ตอนได้

ได้มีผู้กล่าวถึงความสำคัญของหนังสือพิมพ์ต่อการศึกษา ไว้ดังนี้

สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ (2529) กล่าวถึงความสำคัญของหนังสือพิมพ์ต่อการศึกษา โดยสรุปว่า หนังสือพิมพ์มีความสำคัญในการขยายโอกาสทางการศึกษาออกไปอย่างกว้างขวาง

และสามารถเสริมความรู้ให้แก่ผู้สนใจค้นคว้า เพราะฉะนั้นหากได้มีการส่งเสริมหนังสือพิมพ์ให้เผยแพร่ไปในทิศทางเพื่อการศึกษาและพัฒนา ความรู้ในสังคมแล้ว หนังสือพิมพ์ก็จะเป็นสื่ออีกชนิดหนึ่งซึ่งมีศักยภาพสูงในการนำไปใช้

सनัน ปัทมะทิน (2536) กล่าวถึงความสำคัญของหนังสือพิมพ์ต่อการศึกษา โดยสรุปไว้ว่า ภาษาหรือตัวหนังสือในหน้าหนังสือพิมพ์จะสร้างความรู้ ความเข้าใจ และหล่อหลอมแนวความคิดให้แก่ผู้อ่านมีอิทธิพลทำให้ผู้อ่านเอาอย่าง เชื่อถือ คล้อยตาม หรือไม่เห็นด้วย นอกจากนั้นภาษาในหนังสือพิมพ์ ยังช่วยวิวัฒนาการของภาษาไทยให้เจริญ หรือเสื่อมลงไปในตัวได้

ผดอง บุญธรรมเจริญ, ชัยชาญ วงศ์สามัญ และ นิพนธ์ คุณารักษ์ (2538) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหนังสือพิมพ์ต่อการศึกษา โดยสรุปไว้ว่า หนังสือพิมพ์มีความสำคัญต่อการศึกษา คือ ให้ความรู้ ความคิด และปลูกฝังค่านิยมตลอดจนการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมของเยาวชน การที่เยาวชนได้เรียนรู้สิ่งที่ดีและมีประโยชน์จะเป็นการเตรียมพร้อมสำหรับการเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ

จากแนวคิดต่าง ๆ ดังกล่าวมานั้น สรุปได้ว่าหนังสือพิมพ์มีความสำคัญต่อการศึกษา มาก ในปัจจุบันนี้การศึกษาต้องอาศัยการค้นคว้าข่าวสารใหม่ ๆ อยู่ตลอดเวลาการเรียนรู้จากหนังสือพิมพ์จะทำให้เราได้ใกล้ชิดกับเหตุการณ์ บุคคล และสาระต่าง ๆ ที่ส่งผ่านสื่อหนังสือพิมพ์จะเป็นแนวคิดให้ผู้เรียนได้พินิจพิเคราะห์ แยกข้อเท็จจริง และข้อคิดเห็นออกจากกันได้ จึงกล่าวได้ว่าหนังสือพิมพ์มีความสำคัญต่อการศึกษาในยุคปัจจุบันนี้

2.2 เอกสารและบทความที่เกี่ยวข้องกับวารสารและนิตยสาร

2.2.1 ความหมายของวารสารและนิตยสาร

ความหมายของวารสาร "วารสาร" เป็นศัพท์บัญญัติให้ใช้แทนศัพท์ภาษาอังกฤษว่า "Journal" มีผู้ให้คำจำกัดความของคำว่า "วารสาร" ไว้ต่าง ๆ ดังนี้

ชำนาญ รอดเหตุภัย (2522) ได้ให้คำจำกัดความของวารสารไว้ว่า "วารสาร หมายถึงหนังสือพิมพ์ที่ออกตามวาระต่าง ๆ อาจเป็นรายวัน รายเดือน หรือรายปี หรือออกเป็นคราว ๆ และมีวัตถุประสงค์เน้นหนักไปในทางวิชาการ สาขาใดสาขาหนึ่ง หรือนักไปในทางสารมากกว่าบันเทิงคดี กำหนดออกที่แน่นอน (Periodical) วารสารเป็นหนังสือรายคาบที่ออกแล้วให้คุณค่าทางสารคดีเป็นสำคัญ"

บุญหา วิสวไพศาล (2525) ได้กล่าวโดยสรุปของวารสารไว้ว่า วารสาร หมายถึงสิ่งพิมพ์ที่ออกเผยแพร่โดยมีชื่อเรียกที่แน่นอน มีกำหนดระยะเวลาออกโดยทั่วไป

มากกว่า 1 ครั้ง ใน 1 ปี และออกต่อเนื่องกันไป ภายในเล่มจะมีบทความเรื่องต่าง ๆ หรือข้อเขียนอื่น ๆ ซึ่งเขียนโดยผู้เขียนหลาย ๆ คน รวมอยู่ในเล่มเดียวกันเป็นแหล่งข้อมูลที่มีคุณค่า ความก้าวหน้าทางวิชาการและผลงานวิจัยใหม่ ๆ ในทุกสาขา

Davinson (1978) ได้ให้ความหมายของวารสารกล่าวโดยสรุป ไว้ว่า วารสารเป็นสิ่งพิมพ์ที่ออกในช่วงระยะเวลาต่าง ๆ ซึ่งไม่จำเป็นต้องสม่ำเสมอแต่โดยทั่วไปแล้ว มักจะสม่ำเสมอ แต่ละฉบับจะมีหมายเลขที่ออกเรียงตามลำดับ และจะมีวันเดือนปีประจำฉบับ ภายในเล่มจะมีบทความเรื่องต่าง ๆ หรือข้อเขียนจากแหล่งต่าง ๆ หรือเขียนโดยผู้เขียนหลาย ๆ คน

จากความหมายของวารสารตามที่กล่าวมานี้ สรุปได้ว่า วารสาร คือ สิ่งพิมพ์ที่เป็นภาษาไทย ซึ่งออกตามช่วงเวลา มีเลขกำกับต้นฉบับ ระบุวัน เดือน ปีที่ออก รวมบทความและเรื่องราวต่าง ๆ ไว้ในเล่มเดียวกัน เนื้อหาเน้นหลักไปในทางด้านวิชาการ

ความหมายของนิตยสาร "นิตยสาร" เป็นศัพท์บัญญัติให้ใช้แทนศัพท์ภาษาอังกฤษว่า "Magazine" มีผู้ให้คำจำกัดความของคำว่า "นิตยสาร" ไว้ต่าง ๆ ดังนี้

ชำนาญ รอดเหตุภัย (2522) ได้ให้ความหมายของนิตยสารไว้ว่า นิตยสาร คือ "สิ่งพิมพ์ซึ่งปกดีมีปกอ่อนบางทีก็มีภาพ เนื้อหาประกอบด้วยเรื่อง และบทความต่าง ๆ โดยผู้เขียนหลายคน และมักจะมีโฆษณาโดยมีกำหนดบอกที่แน่นอน"

ครุณี หิรัญรักษ์ (2530) ได้ประมวลความหมายของนิตยสารไว้ว่า นิตยสาร หมายถึง สิ่งพิมพ์ซึ่งตามปกดีมีปกอ่อนระบุกำหนดออกที่แน่นอน ประกอบด้วยเนื้อหาสาระที่ให้ทั้งความรู้ความบันเทิง เช่น บทความต่าง ๆ โดยผู้เขียนหลายคน บทสัมภาษณ์ เรื่องสั้น นวนิยาย บทวิจารณ์ข่าวต่าง ๆ และโฆษณามีภาพประกอบค่อนข้างมาก

ความหมายของนิตยสาร สรุปได้ว่า นิตยสาร หมายถึงสิ่งพิมพ์ที่เป็นภาษาไทยซึ่งระบุกำหนดออกที่แน่นอน ประกอบด้วยเนื้อหาสาระที่ให้ทั้งความรู้และความบันเทิง เช่น บทความต่าง ๆ โดยมีผู้เขียนหลายคน บทสัมภาษณ์ เรื่องสั้น นวนิยาย บทวิจารณ์ ข่าวต่าง ๆ และโฆษณา มีภาพประกอบค่อนข้างมาก

2.2.2 วัตถุประสงค์ของวารสารและนิตยสาร

วัตถุประสงค์ของวารสาร

วารสารมีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอความรู้ พร้อมสาระประโยชน์และข้อความรู้หลาย ๆ แขนงแก่ผู้อ่าน นอกจากนั้น

วิบูลสุข บัณฑิตย์ (2525) กล่าวไว้ถึงวัตถุประสงค์ของวารสารวิชาการว่า "มีจุดมุ่งหมายสนองความต้องการทางการศึกษาค้นคว้าอย่างลึกซึ้ง ในสาขาวิชาต่าง ๆ จัดทำโดยนักวิชาการหรือสมาคมทางวิชาการในสาขานั้น ๆ และตีพิมพ์บทความที่เกี่ยวข้องกับ

แขนงวิชาเป็นส่วนใหญ่"

หน่วยงานทางการศึกษาได้จัดทำวารสารขึ้นเอง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ผลงานวิชาการในสาขาต่าง ๆ รวมทั้งให้นักวิจัยและคณาจารย์มีแหล่งสำหรับลงพิมพ์ผลงานทางวิชาการ ตลอดจนการเผยแพร่ผลงานวิจัยอีกด้วย

จากที่กล่าวมานี้สรุปได้ว่า วารสารมีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอความรู้สาระประโยชน์แก่ผู้อ่าน พร้อมทั้งมุ่งให้ผู้อ่านได้ศึกษาค้นคว้า ตลอดจนการเผยแพร่ผลงานต่าง ๆ

วัตถุประสงค์ของนิตยสาร

ดร.ณี หิรัญรักษ์ (2530) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของนิตยสารไว้ว่านิตยสารปัจจุบันมีวัตถุประสงค์อยู่ 3 ประการคือ

1. เพื่อจะบอกข่าวคราวความรู้ (To inform)
2. เพื่อจะแนะนำแนวทางต่าง ๆ (To guide)
3. เพื่อให้ความบันเทิงใจ (To entertain)

ชัยนันต์ สันติवास (2540) กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของนิตยสารไว้ว่านิตยสารไม่ว่าจะเป็นนิตยสารประเภทใดเป็นสิ่งพิมพ์ที่มีเนื้อหาหลากหลาย มุ่งให้ทั้งสาระและความบันเทิงแก่ผู้อ่านไม่ได้มุ่งที่แจ้งข่าวสารหรือวิเคราะห์วิจารณ์ข่าวแต่เพียงอย่างเดียว นิตยสารแต่ละฉบับมีคอลัมน์มากมาย

จากแนวคิดต่าง ๆ ดังกล่าว สรุปได้ว่า นิตยสารมีวัตถุประสงค์ คือมุ่งให้ สาระและให้ความบันเทิง

2.2.3 ประเภทของวารสารและนิตยสาร

ประเภทของวารสาร

ธาดาศักดิ์ วชิรปรีชาพงศ์ (2528) ได้แบ่งวารสารออกเป็น 2 ประเภทดังต่อไปนี้

1. ประเภทวิชาการหรือสารคดี จะให้ความรู้เป็นหลัก อาจมีความบันเทิงประกอบอยู่บ้าง

2. ประเภทบันเทิง คือ มุ่งให้ความบันเทิงเป็นหลักอาจแทรกความรู้เล็กน้อย ๆ ไว้

วาณี ฐาปนวงศ์สานติ (2529) ได้แบ่งวารสารออกเป็น 3 ประเภทคือ

1. วารสารวิชาการ มุ่งรวบรวมความรู้วิชาใดวิชาหนึ่ง เช่น ภาษาศาสตร์ โบราณคดี เป็นต้น

2. วารสารทั่วไปหรือบันเทิง ให้ความรู้พื้นฐานทั่วไปประกอบด้วยบันเทิง

3. วารสารเชิงวิจารณ์ มุ่งเสนอบทความทางการเมือง โดยแทรกความคิดเห็น

เชิงวิจารณ์ เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจ การปกครองประเทศ เช่น มติชนสุดสัปดาห์ เป็นต้น

Katz (1971) ได้แบ่งวารสารออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. วารสารทั่ว ๆ ไป อ่านได้ทุกเพศทุกวัย มีโฆษณารวมอยู่มาก
2. วารสารวิชาการ กลุ่มผู้อ่านอยู่แวดวงสาขานั้น ๆ จะได้รายได้จากค่าบอกรับเป็นสมาชิก และเงินอุดหนุนอื่น ๆ
3. วารสารกึ่งวิชาการ เน้นหลักความรู้มากกว่าบันเทิง มีโฆษณา และค่าบอกรับเป็นสมาชิก

จากแนวคิดดังกล่าวสรุปได้ว่า วารสาร อาจแบ่งได้ 3 ประเภท คือวารสารวิชาการ มุ่งเสนอความรู้เป็นหลัก วารสารทั่วไปอ่านได้ทุกเพศทุกวัย ให้ความรู้ทั่วไปมีบันเทิงแทรกอยู่บ้าง และวารสารเชิงวิจารณ์ มุ่งเสนอบทความทางการเมือง แทรกความคิดบทวิจารณ์ทั่ว ๆ ไป

ประเภทของนิตยสาร

สุพจน์ กุลปรารค์ทอง (2529) ได้แบ่งประเภทของนิตยสารสตรีออกเป็น 5 กลุ่มใหญ่ ๆ ตามเนื้อหาหลักที่เสนอคือ

1. นิตยสารเพื่อสาวรักบ้านรักเรือน ได้แก่ กานดา กุลสตรี ขวัญเรือน แม่บ้าน และหญิงไทย
2. นิตยสารเพื่อสาวรักการบันเทิงรื่นรมย์ ได้แก่ เดลิเมล์ ทานตะวัน บางกอก และสกุลไทย
3. นิตยสารเพื่อสาวรักสวยรักงาม ได้แก่ ไทยแพชั่น แพชั่นรีวิว สาวสยามและสาวสวย
4. นิตยสารเพื่อสาววัยรุ่น ได้แก่ เปรี๊ยะ แพรว และเรา
5. นิตยสารเพื่อสาววัยทำงาน เช่น ดิฉัน ลลนา ผู้หญิง 24 นะคะ กระดังงา เป็นต้น

ครุณี หิรัญรักษ์ (2530) ได้แบ่งประเภทของนิตยสารเป็นประเภทใหญ่ ๆ 4 ประเภท คือ

1. นิตยสารทั่วไป (General Magazines)

เป็นนิตยสารประเภทเดียวที่มีจำนวนจำหน่ายสูงที่สุด เป็นนิตยสารที่คนทั่วไปให้ความสนใจ นิตยสารประเภทนี้มีหลายฉบับในท้องตลาดนิตยสาร ส่วนใหญ่แล้วนิตยสารประเภทนี้จะมีผู้จัดทำหลายฝ่าย ทั้งนี้เนื่องจากว่านิตยสารมีหลายรสและหลายเนื้อหาในฉบับเดียวกัน ส่วนใหญ่นิตยสารเหล่านี้มักจะมุ่งให้ความบันเทิง และความรู้ในด้านต่าง ๆ กัน

มากกว่าเนื้อหาสาระด้านอื่น ตัวอย่างของนิตยสารประเภทนี้ เช่น ลลนา ดิฉัน กุลสตรี สกุลไทย ขวัญเรือน บางกอก เป็นต้น

2. นิตยสารวงการธุรกิจ (Business Publications Magazines)

เป็นนิตยสารที่ตีพิมพ์ขึ้นมาเพื่อมุ่งให้ผู้ที่อยู่ในวงการธุรกิจ อุตสาหกรรมหรือผู้ที่อยู่ในอาชีพธุรกิจต่าง ๆ ได้อ่าน และเข้าใจถึงสถานะและสถานการณ์ทางด้านวงการธุรกิจด้านต่าง ๆ ตัวอย่างของนิตยสารประเภทนี้ เช่น การเงินธนาคาร ดอกเบี้ย เป็นต้น

3. นิตยสารสมาคม (Association Magazines)

เป็นนิตยสารที่จัดทำโดยสมาคมต่าง ๆ ที่มีจุดประสงค์จะเผยแพร่ในระหว่างหมู่สมาชิกด้วยกัน นิตยสารประเภทนี้มักจะจัดทำโดยผู้ที่สมัครใจ และไม่หวังได้เงินตอบแทน เนื้อหาภายในเล่มจะเป็นเรื่องราวหรือบทความที่เกี่ยวข้องกับสมาคมในด้านต่าง ๆ ความรู้ ความเข้าใจระหว่างสมาชิกด้วยกัน เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิกต่อสมาชิก กลุ่มผู้จัดทำมักจะเป็นผู้ที่สมัครใจ และมักจะไม่ได้ค่าตอบแทน นิตยสารสมาคมเหล่านี้ระยะเวลาที่ออกส่วนใหญ่ จะเป็นรายปี รายครึ่งปี รายสามเดือนและรายเดือน เป็นต้น การจัดทำก็ออกมาในรูปแบบของการอุปถัมภ์ และช่วยเหลือจากสมาชิกหรือองค์กรต่าง ๆ หรือจากค่าสมาชิกของสมาคม

4. นิตยสารเพื่อการประชาสัมพันธ์ (Public Relations Magazines)

เป็นนิตยสารที่จัดทำโดยองค์กรหรือบริษัทต่าง ๆ เพื่อต้องการแจกจ่ายไปยังพนักงาน ลูกค้า ผู้แทนจำหน่าย ผู้ถือหุ้น หรือผู้ที่สนใจ นิตยสารประเภทนี้ยังแบ่งย่อยออกได้ 2 ประเภท คือ นิตยสารแบบภายใน (internal magazines) และนิตยสารแบบภายนอก (external magazine) หรือเป็นทั้งสองประเภทรวมกัน (external-internal) ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่า ผู้จัดทำต้องการเผยแพร่ให้กับใคร ถ้าเป็นพนักงานลูกจ้างนิตยสารนั้นก็จะถูกจัดทำเฉพาะภายใน แต่ถ้าเป็นลูกค้าก็ต้องจัดทำเป็นแบบภายนอก เป็นต้น

Click and Baird (1974) ได้แบ่งประเภทของนิตยสารออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ 2 ประเภท คือ

1. นิตยสารเพื่อผู้อ่านทั่วไป

นิตยสารประเภทนี้มุ่งสนองความสนใจและมีเป้าหมายไปยังผู้อ่านจำนวนมากลักษณะเนื้อหาส่วนใหญ่จะเน้นหนักไปในทางเร้าอารมณ์และให้ความรู้สึแก่ผู้อ่านเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นเฉพาะเรื่องไปก็มี เช่น ด้านกีฬา สตรี แม่บ้านการเรือน เป็นต้น

นิตยสารเพื่อผู้อ่านทั่วไป แบ่งออกได้เป็น 10 ประเภท ดังนี้

1. นิตยสารข่าว (News Magazines) นิตยสารประเภทนี้มีการเสนอเรื่องราวคล้ายกับ หนังสือพิมพ์ แต่มีวิธีการเสนอที่แตกต่างกับหนังสือพิมพ์ ในลักษณะของโครงสร้างของการนำเสนอ โดยวิธีการเขียนข่าวจะมีลักษณะอธิบายข่าว สรุปข่าว วิเคราะห์ข่าวรูปแบบการเขียนจะเป็นแบบพีรามิดหัวตั้งธรรมดา (Upright pyramid) ซึ่งตรงข้ามกับหนังสือพิมพ์ที่จะมีรูปแบบเป็นแบบพีรามิดหัวกลับ (Inverted pyramid) การนำเสนอในรูปแบบพีรามิดธรรมดาจะ เป็นการให้ข้อเท็จจริงที่ผู้อ่านจะรู้เรื่องช้า แต่จะมีรายละเอียดที่มากกว่าจากการอ่านจากหนังสือพิมพ์นิตยสารประเภทนี้ จะมีเนื้อหาค่อนข้างหนักในด้านของการเมืองเศรษฐกิจ สังคม และการศึกษาทั่วไป ผู้อ่านจะได้รับความรู้ ความเข้าใจ จากการอธิบายข่าววิเคราะห์ข่าว และสรุปเรื่อง สำคัญ ๆ

2. นิตยสารภาพ (Picture Magazines) เป็นนิตยสารที่ลงภาพ มากกว่าเรื่องหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่อธิบายด้วยตัวหนังสือ ทั้งนี้เนื่องจากว่า ภาพเป็นสื่อที่สามารถถ่ายทอดและ นำข่าวสาร ได้ชัดเจนกว่าตัวหนังสือ ดังนั้นภาพจึงมีความสำคัญสำหรับนิตยสารประเภทนี้เป็นอย่างมาก ตัวอย่างนิตยสารภาพที่มีชื่อเสียงทั่วโลก เช่น นิตยสาร Life เป็นต้น

3. นิตยสารประเภทย่อเรื่อง (Digest Magazines) นิตยสารประเภทนี้มักจะเป็นนิตยสารที่มีขนาดเล็ก เนื้อหาส่วนใหญ่จะเป็นการนำเสนอเรื่องราวหรือ เหตุการณ์ที่สำคัญ ๆ หรือ เรื่องใดเรื่องหนึ่งซึ่งเป็นเฉพาะด้านมาเสนอ โดยการย่อให้สั้นกว่าเรื่องเดิมที่เคยเสนอหรือปรากฏในหนังสือหรือนิตยสารอื่น ๆ มาก่อน โดยมีวัตถุประสงค์ให้ผู้อ่าน ที่มีเวลาไม่มากได้อ่านและเข้าใจได้ในเวลาอันสั้น เป็นการประหยัดเวลาและให้ความสนใจมากกว่าเรื่องที่ที่มีความยาวและ ต้องใช้เวลาอ่านมาก

4. นิตยสารประเภทเปิดเผยข้อเท็จจริง (Confession Magazines) หรือเรียกโดยทั่วไปว่านิตยสารเบื้องหลังความจริง นิตยสารประเภทนี้มุ่งเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวหรือ เหตุการณ์ที่คนทั่วไปสนใจและมีความอยากรู้อยากเห็น ในเรื่องของข้อเท็จจริงและเบื้องหลังต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น นิตยสารประเภทนี้จึงนำข้อเท็จจริงและสิ่งที่เป็นเบื้องหลังมาตีแผ่และเปิดเผยให้ผู้อ่านได้ทราบถึงความเป็นไปในด้านต่าง ๆ เช่น อาชญากรรม ชู้สาว บุคคล การเมือง สุขภาพ ความงาม เป็นต้น

5. นิตยสารแฟน (Fan Magazines) เป็นนิตยสารที่เสนอเกี่ยวกับ สาระและเกร็ดความรู้ในด้านต่าง ๆ ที่คนส่วนใหญ่ให้ความสนใจเป็นนิตยสารที่จัดอยู่ในประเภท ที่มีเนื้อหา คล้ายคลึงกับนิตยสารประเภทเบื้องหลังความจริง แต่จะมุ่งเน้นหนักไปในด้านบันเทิง เช่น ภาพยนตร์ ดนตรี วิทยุ และโทรทัศน์ เป็นต้น

6. นิตยสาร กีฬา (Sports Magazines) นิตยสารประเภทนี้มี เนื้อหาเกี่ยวกับกีฬาทุกประเภท เช่น มวย ฟุตบอล เทนนิส กอล์ฟ เป็นต้น บางฉบับจะลงเรื่องราวเกี่ยวกับกีฬาทุกประเภทในฉบับเดียวกัน แต่บางฉบับจะเป็นนิตยสารกีฬาเฉพาะกลุ่ม เช่นนิตยสารมวย นิตยสารเทนนิส เป็นต้น

7. นิตยสารบุคคล (Personal Magazines) เป็นนิตยสารที่ลงเรื่องเกี่ยวกับบุคคลที่มีชื่อเสียงในวงการต่าง ๆ

8. นิตยสารชาย หญิง (Men and Woman Magazines) เป็นนิตยสารที่มุ่งเสนอเนื้อหาสาระเพื่อผู้ชาย หรือผู้หญิง โดยเฉพาะนิตยสารเพื่อผู้ชาย จะมีเนื้อหาสาระ ที่กว้างขวางที่เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับผู้ชายและผู้ชายส่วนใหญ่ให้ความสนใจ เช่น แฟชั่น การผจญภัยเพาะกาย ออกกำลังกาย เป็นต้น ส่วนนิตยสารเพื่อผู้หญิง คือ นิตยสารที่ลงเรื่องราว เกี่ยวกับแม่และเด็ก แฟชั่น การบ้านการเรือน เสริมสวย ความงาม เป็นต้น

9. นิตยสารวิชาการ (Academic Magazines) เป็นนิตยสารที่มีเนื้อหาเฉพาะสาขาวิชา เช่น นิตยสารวิทยาศาสตร์ นิตยสารคณิตศาสตร์ เป็นต้น

10. นิตยสารการ์ตูน (Cartoon Magazines) เป็นนิตยสารที่มีทั้งเรื่องและภาพที่ตลกขบขันทั่วไป เช่น นิตยสารตัวคูณ ขายหัวเราะ เป็นต้น

2. นิตยสารเพื่อผู้อ่านเฉพาะกลุ่ม (Specialized Magazines)

นิตยสารประเภทนี้มุ่งเสนอเพื่อผู้อ่านที่สนใจและเกี่ยวข้องกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ การจัดทำและการเผยแพร่อย่างจำกัดและ อยู่ในแวดวงเฉพาะกลุ่มเท่านั้น

นิตยสารเพื่อผู้อ่านเฉพาะกลุ่ม แบ่งออกได้ 4 ประเภท ดังนี้

1. นิตยสารธุรกิจ (Business Publications Magazines) มีเนื้อหาที่มุ่งบริการผู้อ่านในด้านธุรกิจการค้า อุตสาหกรรม เศรษฐกิจด้านต่าง ๆ ตลอดจนธุรกิจในวงการวิชาชีพสาขาต่าง ๆ นิตยสารประเภทนี้ มีทั้งการดำเนินงานโดยอิสระ ไม่ขึ้นอยู่กับบริษัท ห้างร้าน สมาคม หรือหน่วยงานราชการ และอีกประเภทหนึ่งที่มีการดำเนินงานโดยบริษัท ห้างร้าน สมาคม และหน่วยงานราชการ ดังนั้น เนื้อหาและวัตถุประสงค์ของนิตยสารธุรกิจ จึงแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผู้ดำเนินงานเป็นสำคัญ

2. นิตยสารสมาคม (Association Magazines) เป็นนิตยสาร ที่จัดทำโดยสมาคมแห่งใดแห่งหนึ่ง เนื้อหาส่วนใหญ่ของนิตยสารประเภทนี้จะเน้นหนักไปในด้านเกี่ยวกับเรื่องราวข่าวสาร รายงานกิจกรรมของสมาคม เป็นต้น การจำหน่ายจ่ายแจกอยู่ในวงจำกัดเฉพาะสมาชิกและผู้ที่เกี่ยวข้องกับสมาคมเท่านั้น

3. นิตยสารประชาสัมพันธ์ (Public Relations Magazines) เป็นนิตยสารที่จัดพิมพ์โดยองค์การหรือหน่วยงานของทั้งภาครัฐบาล เอกชนและรัฐวิสาหกิจ โดยมุ่งให้ผู้อ่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือมีหน้าที่โดยตรง ได้รับการชี้แจงนโยบายเป้าหมาย รายงานความคืบหน้าของหน่วยงานและองค์กร กลุ่มเป้าหมายสำหรับนิตยสารประเภทนี้ ได้แก่พนักงาน ลูกจ้าง ลูกค้า ผู้ถือหุ้น ผู้แทนจำหน่าย ผู้บริโภค

4. นิตยสารวาระพิเศษ (One-Shot Magazines) เป็นนิตยสารที่จัดพิมพ์ออกมาเพียง ครั้งเดียว ตามเหตุการณ์หรือวาระพิเศษ เนื้อหาจึงเน้นหนักไปตามเหตุการณ์ หรือตามวาระพิเศษที่เกิดขึ้น ส่วนใหญ่จะมีภาพประกอบคล้ายกับนิตยสารภาพ

จากทัศนะต่าง ๆ สรุปได้ว่า นิตยสาร อาจแบ่งได้ตามลักษณะเนื้อหาที่น่าสนใจคือ ประเภทแรกเน้นหนักไปในทางร่าเริงอารมณ์ให้ความรู้แก่ผู้อ่านเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะเรื่อง เช่น สตรี แม่บ้านการเรือน กีฬา เป็นต้น จะเห็นว่าประเภทนี้มีเป้าหมายไปยังผู้อ่านจำนวนมาก ส่วนประเภทหลังจะมุ่งเพื่อผู้อ่านเฉพาะกลุ่ม มุ่งเสนอเนื้อหา อยู่ในแวดวงเฉพาะกลุ่มเท่านั้น เช่น กลุ่มธุรกิจ เนื้อหามุ่งบริการในด้านธุรกิจการค้า อุตสาหกรรม กลุ่มประชาสัมพันธ์ มุ่งชี้แจงนโยบาย เป้าหมายรายงานความคืบหน้าของหน่วยงานและองค์กร เป็นต้น

2.2.4 หลักการพิจารณาวารสารและนิตยสาร

เนื่องจากวารสารและนิตยสาร เป็นหนังสือที่มีลักษณะประณีตสวยงามกว่าหนังสือพิมพ์ ดังนั้นโดยทั่วไปค่าความเชื่อมั่นของผู้อ่านที่ให้แก่วารสารและนิตยสารจึงสูงกว่าหนังสือพิมพ์ และมีอิทธิพลทำให้พลอยเชื่อถือคล้อยตามกันไปในทุกด้าน รวมทั้งลักษณะของการใช้ภาษาด้วย ดังนั้นหลักการพิจารณาวารสารและนิตยสาร จึงให้ความสำคัญของเรื่องการใช้ภาษาเพราะถือว่า มีอิทธิพลต่อผู้อ่าน

ชำนาญ รอดเหตุภัย (2522) กล่าวถึงการพิจารณาวารสารและนิตยสารทางด้านการใช้ภาษา ดังนี้

1. ใช้ภาษาให้เลื่อมใสศรัทธาและวัฒนธรรมอันดีงามของชาติหรือไม่
2. ใช้ภาษาสอดคล้องเหมาะสมกับลักษณะของสื่อมวลชนแต่ละประเภท หรือไม่
3. ใช้ภาษาที่สามารถสื่อความหมายได้ชัดเจนหรือไม่
4. ใช้ภาษาอย่างมีศิลปะ ประณีต สละสลวยน่าสนใจเพียงใด
5. ใช้ภาษาถูกต้องตามหลักภาษาไทยหรือไม่
6. ใช้คำ สำนวน และประโยค เหมาะสมเพียงใด
7. ใช้ระดับของภาษาได้เหมาะสมกับประเภทของเนื้อหาหรือไม่

จากที่กล่าวมานี้ สรุปได้ว่า การพิจารณาวารสารและนิตยสารนั้น ควรพิจารณาถึงการใช้ภาษา ว่ามีความประณีตเพียงใด ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมอันดีของชาติหรือไม่ นอกจากนั้นพิจารณาถึงบทความที่เขียนนั้นเชื่อถือได้หรือไม่ ได้มีการอ้างอิงที่ชัดเจนและการนำเสนอเข้าใจง่าย เหมาะแก่ผู้อ่านเหล่านี้เป็นต้น

2.2.5 ความสำคัญของวารสารและนิตยสารต่อการศึกษา

ความสำคัญของวารสารต่อการศึกษา

มีผู้ให้ทัศนะถึงความสำคัญของวารสารต่อการศึกษาไว้ดังนี้

ศิริพร มาศิริ (2528) กล่าวถึงวารสารต่อการศึกษาโดยสรุปไว้ว่า วารสารจัดได้ว่าเป็นสิ่งพิมพ์ที่สำคัญยิ่งเปรียบเสมือนเป็นกระดูกสันหลังของห้องสมุดมหาวิทยาลัย และห้องสมุดเพื่อการศึกษาขั้นสูง เพราะวารสารเป็นสิ่งที่เสนอความรู้ ความคิดใหม่ ๆ ที่ทันต่อเหตุการณ์ของสังคมและของโลก ตลอดจนเป็นสื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ต่าง ๆ ความถี่ในการจัดพิมพ์วารสาร ทำให้วารสารเสนอวิทยาการใหม่ ๆ ได้เร็วกว่าหนังสือ และวารสารยังเป็นสิ่งพิมพ์ปฐมภูมิ ซึ่งมีคุณค่าในการอ้างอิงได้ดีอีกด้วย นอกจากนั้นวารสารยังให้ข้อสนเทศใหม่ ๆ สำหรับการเขียนรายงานการศึกษาขั้นสูง เพื่อเสริมความรู้ นอกเหนือจากหลักสูตรและเพื่อความจรรโลงใจ คุณค่าของวารสารเหมาะสำหรับผู้ใช้ทุกระดับ

วาณี ฐาปนวงศ์สานติ (2529) ให้แนวคิดเกี่ยวกับความสำคัญของวารสารต่อการศึกษาไว้ ดังนี้

1. ใช้สำหรับอ้างอิงในการศึกษาค้นคว้า
2. ก่อให้เกิดวิจารณ์และปัญหาต่อผู้ศึกษา
3. สร้างนิสัยให้รักในการอ่าน เนื่องจากเนื้อหาที่น่าสนใจกว่าตำราเรียนจึงเกิดแรงจูงใจ ในการอ่านได้อย่างดี
4. ให้ความแปลกใหม่ เสริมความรู้ให้ทันสมัยและก้าวหน้าอยู่เสมอ

จากแนวคิดต่าง ๆ สรุปได้ว่า วารสารมีความสำคัญต่อการศึกษาใช้ในการอ้างอิง ก่อให้เกิดสติปัญญาต่อผู้ศึกษา ส่งเสริมนิสัยให้รักการอ่าน ให้ความแปลกใหม่อยู่เสมอ

ความสำคัญของนิตยสารต่อการศึกษา

ดรุณี หิรัญรักษ์ (2530) ได้กล่าวถึงความสำคัญของนิตยสารต่อการศึกษา ไว้ดังนี้

1. บทความทางการเมืองและความคิดเห็นต่าง ๆ จะทำให้ผู้อ่านก่อให้เกิดวิจารณ์และปัญหาต่อผู้ศึกษา
2. นวนิยาย โคลงกลอน จะให้ความบันเทิงแปลก ๆ ใหม่ ๆ กับผู้อ่าน
3. เรื่องเกี่ยวกับการประดิษฐ์คิดค้นสิ่งแปลก ๆ ทำให้ผู้อ่านเกิดความคิดสร้างสรรค์

นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

4. ด้านการเมืองและราชการ เศรษฐกิจ ทำให้ผู้อ่านทันสมัยกว่าในตำราเรียน
5. ศิลปวัฒนธรรม ความรู้ทางการแพทย์ ทำให้มีความรู้กว้างขวางขึ้น สามารถนำข้อคิดมาปรับปรุงใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองได้
6. ประเภทสารคดี สามารถนำมาอ้างอิงได้
7. เนื้อหาที่เป็นประโยชน์เป็นสาระ กระตุ้นความรู้เล็ก ๆ น้อย ๆ ข้อเสนอแนะ ในการครองชีวิต มารยาททางสังคม วิธีการปรับปรุงอาหาร ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้ และนำไปปฏิบัติได้ และ ผู้อ่านได้เลือกอ่านตามที่ตนสนใจ

จากข้อความที่กล่าวมานี้ จะเห็นว่าความสำคัญของนิตยสารต่อการศึกษา นั้น นับว่ามีความสำคัญมาก เพราะนิตยสารมีกระตุ้นความรู้ต่าง ๆ ช่วยให้ผู้เรียนมีสติปัญญาเพิ่มขึ้น ความหลากหลายของเนื้อหาจะพัฒนาผู้เรียนให้กว้างไกลมีวิสัยทัศน์ ในมุมมองที่แปลกใหม่

2.3 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสอน หลักสูตร และกิจกรรมเสริมหลักสูตรภาษาไทย

2.3.1 ความหมายของการสอน

การสอน มีผู้ให้ความหมายของการสอนไว้ ดังต่อไปนี้

สุพิน บุญชูวงศ์ (2534) ได้กล่าวว่า การสอนคือ "การจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมให้ผู้เรียนได้ปะทะเพื่อที่จะให้เกิดการเรียนรู้ หรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ในทางที่ดีขึ้น"

กิ่งฟ้า สินธุวงศ์ (2536) ได้กล่าวว่า "การสอนเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นระหว่างผู้สอนและผู้เรียน โดยที่ผู้สอนเป็นผู้วางแผนจัดขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ครูผู้สอน ต้องแสวงหาหนทางและวิธีการต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรม ทั้งผู้สอนและผู้เรียนต้องมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและต่อสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการจัดบรรยากาศ วัสดุอุปกรณ์ที่เอื้ออำนวยให้การเรียนการสอนเป็นไปได้ตามความคาดหมายและได้ผลลัพธ์ คือการเรียนรู้ของผู้เรียนมีผลต่อการพัฒนาทั้งความรู้ ความรู้สึกร และทักษะที่ผู้เรียนจะนำไปใช้ต่อไป"

จากความหมายของการสอนดังกล่าวมานี้ จึงสรุปได้ว่าการสอนเป็น กระบวนการที่ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ที่ดี มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น สามารถดำรงชีพได้อย่างราบรื่น เป็นประโยชน์แก่ตนเอง และส่วนรวมซึ่งถือว่าเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดของการจัดการศึกษา

2.3.2 องค์ประกอบของการสอน

องค์ประกอบของการสอน ได้มีผู้กล่าวถึงองค์ประกอบของการสอนไว้ดังนี้

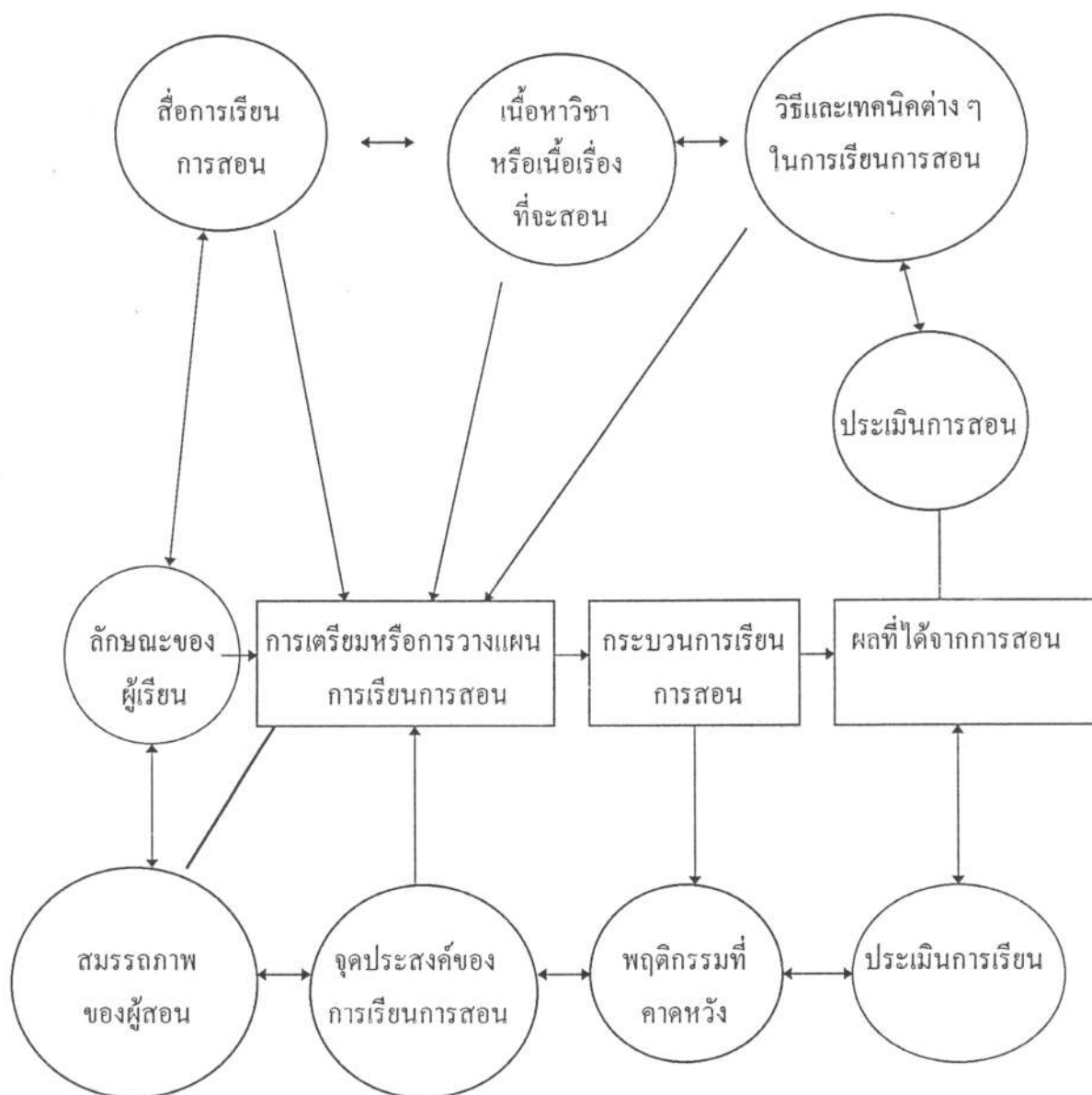
สุพิน บุญชูวงศ์ (2534) กล่าวถึงองค์ประกอบของการสอนโดยสรุปไว้ว่า

1. ครู หรือผู้สอนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ขาดไม่ได้ในการสอนบุคลิกภาพและความสามารถของผู้สอน จะมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ครูผู้สอนควรมีบุคลิกภาพของตนเอง รวมทั้งรู้จักเลือกปรับปรุงเทคนิคและวิธีสอนให้เหมาะสมกับเนื้อหาวิชา ไม่ใช่ใช้วิธีสอนแบบเดียวคัดแปลงและเลือกใช้วิธีสอนให้เหมาะกับวัตถุประสงค์และเนื้อหาในแต่ละเรื่อง เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้

2. ผู้เรียน เป็นองค์ประกอบที่สำคัญเท่ากับผู้สอน เพราะความสำเร็จของการศึกษาของผู้เรียน เป็นเป้าหมายสำคัญของการจัดการเรียนการสอน ผู้สอนจึงต้องทำหน้าที่แนะนำและจัดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้โดยพยายามจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้า รู้จักเลือกใช้สื่อการเรียนการสอนด้วยตนเอง มากกว่าที่จะพึ่งคำบรรยายจากครูแต่เพียงผู้เดียว ผู้สอนจะต้องพยายามจัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนการสอนให้มากที่สุด

3. สิ่งการสอน ได้แก่เนื้อหาวิชาต่าง ๆ ซึ่งครูจะต้องจัดเนื้อหาวิชาให้มีความสัมพันธ์กัน มีความน่าสนใจเหมาะสมกับวัย ระดับชั้น รวมทั้งสภาพสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนการสอน

กิ่งฟ้า สินธุวงษ์ (2536) กล่าวถึง องค์ประกอบของการสอน ดังในแผนภาพ ดังต่อไปนี้

แผนภาพแสดงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ของการเรียนการสอน
 แหล่งที่มา : กิ่งฟ้า สินธุวงศ์ (2536) เอกสารประกอบการบรรยาย วิชา 215 710
 และ 211 730 หน้า 3

องค์ประกอบของการเรียนการสอน ที่อยู่ในวงกลมทั้ง 9 องค์ประกอบ ต่างก็มีส่วนสำคัญต่อการเตรียมการสอน การดำเนินการเรียนการสอน หรือการจัดกระบวนการเรียนการสอน และผลที่ได้จากการสอนซึ่งอยู่ในช่องสี่เหลี่ยมทั้ง 3 ส่วน

จากแนวความคิดดังกล่าวมานี้ สรุปได้ว่า องค์ประกอบของการสอนประกอบด้วย ครู ผู้เรียน และสิ่งที่สอนเป็นกระบวนการที่แยกจากกันไม่ได้ จะต้องดำเนินควบคู่กันไปตลอดเวลา ถ้าส่วนใดส่วนหนึ่งหายไปต้องส่งผลกระทบต่อกระบวนการเรียนการสอนไปด้วย

2.3.3 หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นวิชาภาษาไทย

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

ก. จุดประสงค์

1. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเรื่องหลักภาษา
2. เพื่อให้สามารถใช้ภาษาได้ถูกต้องเหมาะสมกับวัย
3. เพื่อให้สามารถฟังและอ่านได้อย่างมีวิจารณญาณ
4. เพื่อให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีนิสัยรักการอ่าน การเขียน และมีรสนิยมในการเลือกอ่านหนังสือ
5. เพื่อให้เห็นความสำคัญของภาษาไทยในฐานะเป็นเครื่องมือสื่อสารของคนในชาติ และเป็นปัจจัยในการสร้างเสริมเอกภาพของชาติ
6. เพื่อให้เห็นคุณค่าของวรรณคดี และงานประพันธ์ที่ใช้ภาษาอย่างมีรสนิยมในฐานะที่เป็นวัฒนธรรมของชาติ
7. เพื่อให้สามารถใช้ภาษาเป็นเครื่องมือแสวงหาความรู้เพิ่มเติม

ข. โครงสร้าง

วิชาบังคับ

วิชาบังคับแกน

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ท 101 ภาษาไทย

4 คาบ/สัปดาห์/ภาค 2 หน่วยการเรียนรู้

ท 102 ภาษาไทย

4 คาบ/สัปดาห์/ภาค 2 หน่วยการเรียนรู้

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

ท 203 ภาษาไทย

4 คาบ/สัปดาห์/ภาค 2 หน่วยการเรียนรู้

ท 204 ภาษาไทย

4 คาบ/สัปดาห์/ภาค 2 หน่วยการเรียนรู้

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

ท 305 ภาษาไทย	4 คาบ/สัปดาห์/ภาค 2 หน่วยการเรียนรู้
ท 306 ภาษาไทย	4 คาบ/สัปดาห์/ภาค 2 หน่วยการเรียนรู้

วิชาเลือกเสรี

ท 011 เสริมทักษะภาษา	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 หน่วยการเรียนรู้
ท 021 การอ่านและพิจารณาหนังสือ	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 หน่วยการเรียนรู้
ท 022 การอ่านงานประพันธ์เฉพาะเรื่อง	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 หน่วยการเรียนรู้
ท 031 นิทานพื้นบ้าน	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 หน่วยการเรียนรู้
ท 041 ภาษาไทยเพื่อกิจธุระ	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 หน่วยการเรียนรู้
ท 042 การพูดและการเขียนเชิงสร้างสรรค์	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 หน่วยการเรียนรู้
ท 051 หลักภาษาเพื่อการสื่อสาร	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 หน่วยการเรียนรู้

2.3.4 หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายวิชาภาษาไทย

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2521

(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

ก. จุดประสงค์

1. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเรื่องหลักภาษาและการใช้ภาษาในการสื่อสาร
2. เพื่อให้สามารถใช้ภาษาติดต่อสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. เพื่อให้สามารถฟังและอ่านได้อย่างมีวิจารณญาณ
4. เพื่อให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีนิสัยรักการอ่าน การเขียน และมีรสนิยมในการเลือกอ่านหนังสือ
5. เพื่อให้เห็นความสำคัญของภาษาไทยในฐานะเป็นเครื่องมือสื่อสารของคนในชาติและมีความภาคภูมิใจในภาษาไทย
6. เพื่อให้ตระหนักในคุณค่าของวรรณคดีที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมและที่สร้างสรรค์ขึ้นในปัจจุบัน
7. เพื่อให้สามารถใช้ภาษาเป็นเครื่องมือแสวงหาความรู้เพิ่มเติม

ข. โครงสร้าง
วิชาบังคับ
วิชาบังคับแกน

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

ท 401 ภาษาไทย

2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 หน่วยการเรียนรู้

ท 402 ภาษาไทย

2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 หน่วยการเรียนรู้

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

ท 503 ภาษาไทย

2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 หน่วยการเรียนรู้

ท 504 ภาษาไทย

2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 หน่วยการเรียนรู้

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

ท 605 ภาษาไทย

2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 หน่วยการเรียนรู้

ท 606 ภาษาไทย

2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 หน่วยการเรียนรู้

วิชาเลือกเสรี

ท 011 การพูด

2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 หน่วยการเรียนรู้

ท 021 การอ่านและพิจารณา

2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 หน่วยการเรียนรู้

วรรณกรรม

ท 022 วรรณกรรมปัจจุบัน

2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 หน่วยการเรียนรู้

ท 031 ประวัติวรรณคดี 1

2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 หน่วยการเรียนรู้

ท 032 ประวัติวรรณคดี 2

2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 หน่วยการเรียนรู้

ท 033 วรรณคดีมรดก

2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 หน่วยการเรียนรู้

ท 034 การพินิจวรรณคดีมรดก

2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 หน่วยการเรียนรู้

เฉพาะเรื่อง

ท 035 วรรณกรรมท้องถิ่น

2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 หน่วยการเรียนรู้

ท 041 การเขียน 1

2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 หน่วยการเรียนรู้

ท 042 การเขียน 2

2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 หน่วยการเรียนรู้

ท 043 การแต่งคำประพันธ์

2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 หน่วยการเรียนรู้

ท 051 ภาษากับวัฒนธรรม

2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 หน่วยการเรียนรู้

ท 061 ภาษาไทยเพื่อกิจกรรม

2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 หน่วยการเรียนรู้

การแสดง